

ЗООНИМИ В МЕТАФОРИЧНОМУ ПРОСТОРІ АНГЛОМОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ

Стаття присвячена особливостям вербалізації концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" в сучасних англомовних економічних текстах на прикладі англійських метафоризованих зоонімів.

Ключові слова: концептуальна метафора, концепт, зоонім, метафоризація, біоценоз.

Статья посвящена особенностям вербализации концептуальной метафоры "ЭКОНОМИКА – ЭКОСИСТЕМА" в современных англоязычных экономических текстах на примере английских зоонимов-метафор.

Ключевые слова: концептуальная метафора, концепт, зооним, метафоризация, биоценоз.

The article deals with the peculiarities of the verbalization of the conceptual metaphor "ECONOMY IS AN ECOSYSTEM" in the present-day English economic texts via English zoometaphors.

Key words: conceptual metaphor, concept, zoonym, metaphorization, biocenosis.

Сучасні дослідження англомовного економічного метафоричного простору базуються на концептуальній теорії метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона. Останні стверджували, що концептуальна система людини – метафорична, заперечували класичне розуміння метафори, як артефакту виключно мовного житку, стверджуючи, що концептуальна метафора формується в мисленні, є мовним інструментом пізнання дійсності [5].

В сучасній лінгвістиці термін "концепт" розглядається як мисленнєве утворення, яке отримує вербалізацію та є носієм понятійної, емоційно-експресивної, оцінної, асоціативної та етнокультурної ознак [4].

Концептуальна метафора – це мисленнєве утворення, яке реалізується метафоричними мовними засобами та характеризується емоційно-експресивним, оцінним, асоціативним та етнокультурним потенціалом.

Метою роботи є дослідження мовного простору концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" в англійських економічних текстах на прикладі метафоризованих анімалістичних одиниць.

Матеріалом роботи слугували англомовні публікації економічних Інтернет – видань та лексикографічні Інтернет – джерела.

Актуальність роботи пов'язана з активізацією метафоризації мови та спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення способів збереження та концептуалізації знань.

Поняття "метафора" в дослідженні економічних текстів було відсутнє до появи в 1983 статті Д. Макклоскі "Риторика економіки", в якій автор доводить, що "економіка відчутно метафорична", а "метафори в економічних текстах – це не прикраса чи цікаве порівняння здатне чинити емоційний вплив, але не суттєве для думки", як вважав Аристотель, а "метафора – це і є думка" [6].

Дискусії про доречність метафор в економічних текстах продовжують точитися, хоча факт метафоризації мови економіки є беззаперечним. Так, у своїй статті "*How metaphors shape our view of the economy*" К. Урет акцентує увагу на потенціалі економічних концептуальних метафор формувати як правильне, так, іноді, й спотворене уявлення про економіку. Зокрема, розуміння останньої в термінах концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – АГРЕГАТ, МАШИНА, МЕХАНІЗМ" спонукає людину сприймати економіку як механізм, що може ламатися, але, що головніше, може лагодитися, удосконалюватися та керуватися [7].

Сьогодні дослідження концептуального простору англomовних економічних текстів групуються навколо таких концептуальних метафор: "ЕКОНОМІКА – МЕХАНІЗМ", "ЕКОНОМІКА – ПАЦІЄНТ", "ЕКОНОМІКА – БУДІВЛЯ", "ГРОШІ – РІДИНА", "ВГОРУ+/ВНИЗ-", "ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ПОДОРОЖ", "ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – СПОРТ", "ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ВІЙНА", "ЕКОНОМІКА – ЛЮДСЬКА ІСТОТА" та "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА".

Вербалізація концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" здійснюється метафоризованими лексичними одиницями, які утворюються завдяки метафоричному перенесенню значення слів, типових для понятійної сфери "екосистема".

Традиційно, під терміном "екосистема" розуміють "цілісну стійку сукупність різних видів рослин, тварин та мікроорганізмів, які взаємодіють між собою та довкіллям..." [3]. В будь-якій екосистемі одним з основних компонентів є біоценоз – біотичні (живі) компоненти.

Аналіз англomовних економічних текстів засвідчує, що мовний "біоценоз" концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" представлений в понятті взаємодії між особинами "хижак – здобич"/ "predator – prey", де компанії – хижі тварини, які мають "їсти" аби вижити чи бути "з'їденими", ставши здобиччю, наприклад:

In their present state, they are sitting ducks for European or American predators looking for an entrée to the British insurance market [KWB, с. 13]. В цьому прикладі зустрічаємо й метафоричний сленговий вираз *a sitting duck*, який означає "легка здобич".

The group could fall prey to one of the industry's hungrier predators.

Score One for a 96-Year-Old Victim of the Mortgage Predators [MJ/2011/11].

Preying on the Weak [MJ/2010/01].

Extinction of the predator ... the binges of the past have left the predators with, at best, no appetite for more or, at worst, severe indigestion [E/2005/9]. Останній приклад демонструє метафоризацію лексичних одиниць *appetite* та *indigestion*, тим самим утворюється асоціативно-образний ланцюг "*extinction of the predator-swallow-appetite-indigestion*".

Образність та яскраво виражений оцінний потенціал цих метафор пояснюють значну кількість дериватів, які зустрічаються в англomовних економічних текстах: *predation, predation trap, predator's club, predatory*

activities, predatory enterprises, predatory business, predatory class, predatory pricing, predatory trading. Наприклад:

*Instead, **predation** has become the dominant feature – a system wherein the rich have come to feast on decaying systems built for the middle class.*

*The **predatory class** is not the whole of the wealthy; it may be opposed by many others of similar wealth [MJ/2006/05/predator state].*

Мовний "біоценоз" концептуальної метафори "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" вербалізується в економічних текстах й за допомогою метафоризованих зоонімів, багато з яких зазнали термінологізації. Самі зооніми не є оцінними одиницями, але притаманні тваринам ознаки поведінки та етичні властивості, перенесені на суб'єктів економічного ринку, створюють оцінність [1, с. 59].

Зооніми **bull** та **bear** є першими зафіксованими переосмисленими зоосемізмами англомовних економічних текстів, які з'явилися у ХVІІІ ст. В сприйнятті людини бик – це тварина рухлива та агресивна, а ведмідь – повільний та пасивний, окрім цього ці тварини по-різному нападають на своїх суперників: бик задирає роги догори, а ведмідь – пірнає донизу. Перенесення цих характеристик тварин на стиль поведінки гравця на фондовому ринку чи поведінки самого ринку оформило нові значення: **a bull market** – ринок, який характеризується зростанням цін, **a bear market** – ринок, який характеризується падінням цін [INV] та збагатило метафоричний простір такими термінами – зоонімами: *covered bear, protected bear, stale bear, bearish, bullish, bull buying, bull campaign, bull clique, bull engagement, bear bond, bear campaign, bear clique, bear closing, bear covering, bearish demonstration, bear engagement* тощо. Наприклад:

*Five Years into **Bull Market Bears** Still Waiting for the Drop that hasn't come [F].*

*It is Sad How **Bearish Economists** Are Getting on Latin America.*

*Reasons **to be bullish** on Chinese banks [E/2013/09].*

В наступному прикладі образний потенціал посилюється за допомогою вживання метафоризованого дієслова *to stampede*, яким називають насування тварин на великій швидкості:

*The **bulls were stampeding**. By the end of trading records lay broken from Austria to New Zealand [KWM, с. 79].*

Зоонім **lame duck** є також одним із найстаріших в концептуальному просторі англомовних економічних текстів, який датується 18ст. Він з'явився на Лондонському фондовому ринку та з того часу використовується в якості номінації неефективних трейдерів та компаній у фінансовій скруті [INV]. Наприклад:

*The manufacturing methods of Rover, once the **lame duck** of British industry, have been transformed thanks to that company's partnership with Honda [KWB, с. 139].*

В наступному прикладі спостерігаємо актуалізацію відносин "хижак – здобич", де потенційна компанія-невдаха – здобич перетворюється на хижака: *In less than two years he has transformed United from **lame duck** to predator [KWM, с. 99].*

Буквальне значення цього словосполучення "качка, яка відбилася від зграї та стала легкою здобиччю хижаків" [INV] підтверджує той факт, що сприйняття економіки як екосистеми, в якій існує конкуренція між видами та боротьба за виживання, сформувалося давно.

Серед більш сучасних зоонімічних економічних метафор зустрічаються *dinosaurs, pterodactyls, vultures*. Спільною ознакою для двох перших зоонімів є те, що ці тварини вимерли. Саме ця ознака зазнає перенесення на компанії у скруті, із застарілою політикою ведення своєї економічної діяльності, наприклад:

*Tokyo financiers now brand Mitsubishi Bank a **dinosaur** for its failure to explore some of the more risky business projects* [KWM, с. 99].

Is Bitcoin a hi-tech dinosaur? [ET/2014/01/02].

In defence of Germany's economic 'dinosaur' [T].

*... unprofitable national airlines, the **pterodactyl** of the airline industry* [KWM, с. 99].

Особливе місце в екосистемі займає хижий птах – гриф – стерв'ятник, відомий тим, що кружляє над здобиччю, яка вмирає. Так само діють фінансові стерв'ятники – категорія утримувачів боргів, терпляче чекаючи на рештки збанкрутілої економіки. В наступному прикладі окрім метафоризованого зооніма *vulture* вжито додаткові метафори *to circle, wounded giant, to scent blood, rotting carcasses, to feed*, які роблять зоонім образно об'ємнішим:

*The **vultures** are not yet **circling** the British Aerospace, the **wounded giant** of British manufacturing* [KWM, с. 99].

*The **vultures** would surely **scent blood** if the share issues failed...* [KWM, с. 99].

*Ukraine economic crisis: Switching one set of **economic vultures** for another* [VoR/2014_03_10].

***Vultures feed** when economies are turned into **rotting carcasses**. The **vulture funds circling** the debts of poorer countries **are feeding** after economies have been looted...* [G/2011/dec/20].

В останньому прикладі до вербальної метафоризації автор додає пікторальний елемент – фото зі стерв'ятниками, які з'їдають яйця морських черепах.

Іншим сучасним метафоричним зоонімом є термін **black swan**. Він був популяризований Н. Н. Талебом та означає "будь-яку подію, яка перевищує всі очікування та наслідки, подію, яку важко передбачити" [INV]. Термін є побудованим на метафоричному перенесенні за ознакою неочікуваності та непередбачуваності появи таких птахів, як чорні лебеді, наприклад:

*Week Ahead: Let's Hope Ukraine Isn't **Black Swan** for Stocks* [F/sites/2014/03/02].

***Black Swans** and the Global Financial Crisis* [SC/stories/HL1312/S00111].

Отже, на прикладі метафоричного використання одиниць **bull, bear, lame duck, dinosaur, pterodactyl, vulture, black swan** спостерігаємо актуалізацію системи загальноприйнятих асоціацій [1, с. 164].

Іншим продуктивним терміном стала зоометафора **white elephant** – "дорога неприбуткова справа (інвестиція, бізнес), якої іноді не можливо позбутися" [INV]. Термін має тайське походження: за переказами у стародавньому Таїланді правителі дарували слона-альбіноса завинившим підлеглим. Оскільки слони

були священними тваринами, їм було заборонено працювати, а їх утримання стало тягарем для власника і призводило до його зубожіння. Наприклад:

White elephants seen in North Sea. A huge offshore energy project may prove an expensive disaster [E/news/business/21580484]. У цьому прикладі мова йде про "білого слона" – дорогий та авантюрний енергетичний проект, який може перетворитися на катастрофу.

В наступних прикладах зоонім **white elephant** поєднуються з метафоричними дієсловами **to trample, to stomp across**, метафоризованим іменником **herd**, поглиблюючи асоціативно-образний потенціал цих речень:

Real US Economy Trampled by "White Elephants" [DR/real-us-economy].

The White Elephants that dragged Spain into red ... It is not the only white elephant to stomp across Spain's landscape. It is merely one of the herd ... [BBC].

Зоометафора **white elephant** продукує похідні. Так, в сучасних англомовних економічних текстах з'явився термін **green elephant**. В цьому терміні актуалізується метафоричний елемент – колоронім *green*, який асоціюється з питаннями екології та захисту навколишнього середовища. Наприклад:

Germany's Green Elephant. Berlin is saying "nein" to nukes, and trying to run Europe's largest economy on wind and solar instead. It's not quite working [FP]. В цій статті автор називає "зеленим слоном" невинувато дорогий та сумнівний екологічний проект.

Необхідно відмітити, що метафоризовані зооніми, які використовуються в англомовних економічних текстах, відображують культуру народу, специфіку регіону, та містять у своєму складі національно-специфічну складову.

Так, в англомовних економічних текстах можна зустріти термін **bulldog bonds** – "облігації у фунтах стерлінгах, якими торгують у Великій Британії, які випускають іноземні компанії" [INV]. Вибір зоометафори є очевидним, оскільки ця тварина є одним із національних символів Великої Британії.

Відображення національної специфіки бачимо в метафоричному терміні **kangaroo bonds** – "цінні папери, якими торгують на австралійському внутрішньому ринку компанії – нерезиденти" [INV]. Своєю назвою він завдячує одному з національних символів Австралії – кенгуру.

Із динамічним розвитком економік Південно-східної Азії в метафоричний простір "застрибнув" **economic tiger**. Традиційно, тигра вважають твариною швидкою, розумною та розсудливою, а ареал її проживання – в Південно-східній Азії, отже ця номінація вербалізує такі позитивні характеристики економік країн Південно-східної Азії як *динамізм, швидкість, енергійність, хоробрість*, наприклад:

The Philippines: The Next Asian Tiger Economy? [ALJ].

Myanmar: We or new tiger economy? [EIN].

Таким чином, концептуальна метафора "ЕКОНОМІКА – ЕКОСИСТЕМА" метафорично представлена лексичною опозицією "хижак – здобич" та цілою низкою метафоризованих зоонімів, які є не лише формами номінації та ресурсом збагачення англомовної економічної терміносистеми, але й засобами виразності, оцінки та віддзеркалення етнокультурної специфіки.

Література

1. Блэк М. Метафора / М. Блэк // Теория метафоры : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – С. 153–172.
2. Вольф Е. М. Метафора и оценка / Е. М. Вольф // Метафора в языке и тексте. – М. : Наука, 1988. – С. 52–64.
3. *Екосистеми* та їх місце в організації біосфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.libr.dp.ua>.
4. Карасик В. И. Этнотипические концепты / В. И. Карасик // Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. – С. 61–105.
5. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем : пер. с англ. / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 387–415.
6. McCloskey D. N. The Rhetoric of Economics [Електронний ресурс] / D. N. McCloskey. – Режим доступу : <http://www.manoa.hawaii.edu/ctahr/ahed/Carl/supplementary>.
6. Taleb N. N. The Black Swan [Електронний ресурс] / N. N. Taleb. – Режим доступу : http://www.riosmauricio.com/wp-content/uploads/2013/11/Taleb_The-Black-Swan.pdf.
7. Wreth C. How metaphors shape our view of the economy [Електронний ресурс] / C. Wreth. – Режим доступу : <http://www.marketplace.org/topics/economy>.

Список джерел ілюстративного матеріалу з умовними скороченнями

- ALJ** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aljazeera.com>.
BBC – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com>.
DR – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dailyreckoning.com/real-us-economy>.
E – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/2005/9>.
EIN – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ein.com>.
EC – Articles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economictimes.indiatimes.com>.
F – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.com>.
FP – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foreignpolicy.com>
G – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/global-development>.
INV – Investopedia Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.investopedia.com/dictionary>.
KWB – Mascull V. Key Words in Business. – Glasgow : Collins Cobuild, 2001. – 206 p.
KWM – Mascull V. Key Words in the Media. – Glasgow : Collins Cobuild, 1997. – 246 p.
MJ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mothejones.com/mojo/2011/11>;
<http://www.mothejones.com/Kevin-drum/2010/01>; [http://www.mothejones.com/politics/2006/05/predator state](http://www.mothejones.com/politics/2006/05/predator%20state).
SC – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scoop.co.nz/stories/HL1312/S00111>.
T – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/2809429>.
VoR – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voiceofrussia.com/uk/news>.

References

1. Black M. Metaphora / M. Black // Teoriya metaphory : per. s angl. – M. : Progress, 1990. – S. 153–172.
2. Volf E. M. Metaphora i otsenka / E. M. Volf // Metaphora v yazyke i tekste. – M. : Nauka, 1988. – S. 52–64.
3. *Ekosystemy* ta ikh mistse v organizatsii biosfery [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.libr.dp.ua>.
4. Karasik V. I. Etnospetsificheskie kontsepty / V. I. Karasik // Vvedenie v kognitivnuu lingvistiku. – Kemerovo : Kuzbassvuzizdat, 2005. – S. 61–105.
5. Lakoff J., Johnson M. Metaphors we live by / J. Lakoff, M. Johnson // Teoriya metaphory. – M. : Progress, 1990. – S. 387–415.
6. McCloskey D. N. The Rhetoric of Economics [Elektronnyi resurs] / D. N. McCloskey. – Rezhym dostupu : <http://www.manoa.hawaii.edu/ctahr/ahed/Carl/supplementary>.
7. Taleb N. N. The Black Swan [Elektronnyi resurs] / N. N. Taleb. – Rezhym dostupu : http://www.riosmauricio.com/wp-content/uploads/2013/11/Taleb_The-Black-Swan.pdf.
8. Wreth C. How metaphors shape our view of the economy [Elektronnyi resurs] / C. Wreth. – Rezhym dostupu : <http://www.marketplace.org/topics/economy>.

- ALJ** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aljazeera.com>.
- BBC** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com>.
- DR** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dailyreckoning.com/real-us-economy>.
- E** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/2005/9>.
- Ein** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ein.com>.
- ES** – Articles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economicstimes.indiatimes.com>.
- F** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.com>.
- FP** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foreignpolicy.com>
- G** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/global-development>.
- INV** – Investopedia Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.investopedia.com/dictionary>.
- KWB** – Mascull B. Key Words in Business. – Glasgow : Collins Cobuild, 2001. – 206 p.
- KWM** – Mascull B. Key Words in the Media. – Glasgow : Collins Cobuild, 1997. – 246 p.
- MJ** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.motherjones.com/mojo/2011/11>;
<http://www.motherjones.com/Kevin-drum/2010/01>; [http://www.motherjones.com/politics/2006/05/predator state](http://www.motherjones.com/politics/2006/05/predator-state).
- SC** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scoop.co.nz/stories/HL1312/S00111>.
- T** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/finance/economics/2809429>.
- VoR** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voiceofrussia.com/uk/news>.